

Alapozó háttér tanulmány

Reaching the Lost Generation

A tanulmány a *Reaching the Lost Generation* című, nemzetközi projekt tevékenységeit kívánja tényekkel és gondolatokkal megalapozni. **A projekt központi célja** egy olyan tréningprogram kidolgozása, amely a szélesen értelmezett vállalkozói készségek fejlesztése révén hozzá tudja segíteni a hátrányos helyzetű, NEET (*not educated, employed or trained*) kategóriába sorolható, 16-24 éves fiatalokat ahhoz, hogy változzon a viselkedésük. Helyzetük megadó tudomásul vétele, és a beszűkült lehetőségek közötti válogatás helyett, növekedjen bennük a magabiztosság és a kezdeményezőkészség, s ösztönzést kapjanak ahhoz, hogy saját kezükbe vegyék a sorsuk alakulását.

A projektben négy ország – Magyarország, Németország, Lengyelország és az Egyesült Királyság (Skócia) – együttműködésével valósul meg. A munkacsoport olyan programot akar kifejleszteni, amely a fiatalok fenti célcsoportjában, adaptív felhasználás mellett, Európa egész területén hasznosítható lesz. **Az alapozó tanulmány fő célja** ezért azoknak az általános és eltérő sajátosságoknak a meghatározása, amelyek a fenti célcsoportot, valamint a számukra elérhető társadalmi-gazdasági lehetőségeket európai szinten általánosan, illetve országonként specifikusan jellemzik. Az így azonosított sajátosságokra épül majd a fejlesztési útmutató.

A tanulmány részben **az egyes országokat** képviselő közreműködők **részanyagaira**, részben pedig olyan **nemzetközi összehasonlító elemzésekre épül**, amelyek azonos szempontok szerint kínálnak adatokat, illetve fogalmaznak meg állításokat a projektben résztvevő országok helyzetére vonatkozóan.

Az egyes országok jellemzőit összefoglaló **résztanulmányok elemzési szempontjai** a következők voltak:

- A fiatalok, különösen pedig a NEET-fiatalok oktatási és munkaerő-piaci helyzetének legfontosabb jellemzői, annak a gazdasági-társadalmi környezetnek néhány alapvető sajátossága, amelyben ezek a fiatalok élnek.
- A célcsoport számára elérhető olyan lehetőségek, amelyek segíthetik őket abban, hogy utat találjanak a továbbtanulás és/vagy a munka világa felé.
- A vállalkozói készségek, valamint a szociális és személyes készségek terén az általános képzés keretében megszerezhető szint jellemzői.
- Az önkéntes munkával és a szociális vállalkozásokkal összefüggő lehetőségek.
- A fiatalok munkaerőpiaci helyzetére vonatkozó rövid SWOT elemzés.

A témához kapcsolódó háttér adatok összevetésére jó lehetőséget kínáló, s a tanulmányban felhasznált **nemzetközi források** a következők voltak:

- Education and Training Monitor – Country reports 2013, 2014 (EC)
- Education at a Glance Monitor – Country reports 2013, 2014 (OECD)
- A Partial and Fragile Recovery. Annual Report on European SMEs 2013/2014 (EC)
- Enterprise and Industry. SBA Country Fact Sheets, 2013, 2014 (EC)
- The global competitiveness report 2014-2015. World Economic Forum.
- Legatum Prosperity Index, 2014

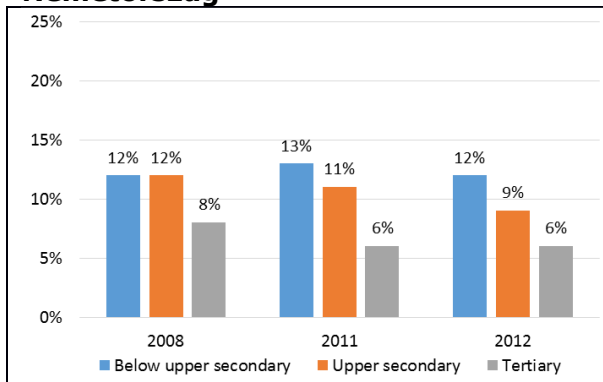
Ez utóbbi források egyrészt horizontális összevetéseket tesznek lehetővé, másrészt idősoraik segítik az egyes országokon belüli trendek érzékelését. Az adatoknak ez a köre ugyanakkor – a projekt disszeminációs szakaszában – segítheti majd az eredmények extrapolálását is. A gazdasági környezet típusainak meghatározása lehetővé teszi majd, hogy a kifejlesztett oktatási program kipróbálásának tapasztalataiból következtetéseket vonjunk le annak szélesebb körben való használhatóságára vonatkozóan.

1. A fiatalok helyzete a munkaerő-piacon és az oktatásban

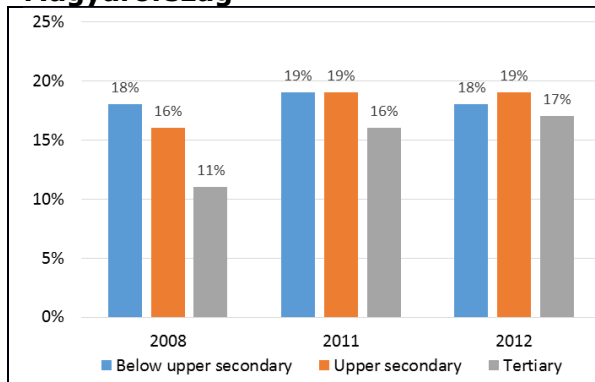
A 2008-tól általánossá váló gazdasági válság a világ minden részén a fiatal munkavállalókat hozta a legnehezebb helyzetbe. Az **ifjúsági munkanélküliség**, a korosztályon belüli 23,5%-os arányával, 2013 februárjában történelmi csúcsot ért el Európában. Ez az érték akkor kétszerese volt annak, amelyet a felnőtt lakosság körében regisztráltak, és összesen 5,7 millió fiatalot érintett a kontinensen. Azok között pedig, akik a középfokúnál alacsonyabb szintű végzettséggel rendelkeztek, illetve nem volt szakképzettségük, a munkanélküliek aránya meghaladta a 30%-ot. (Forrás: Eurostat)

Az adatok azt mutatják, hogy **a fiatalok foglalkoztatottsági szintje** a partnerországokban – képzettségük szintjétől függetlenül – jelenleg Németországban a legmagasabb, s mintegy 15%-kal az európai átlag felett van. Magyarország és Lengyelország esetében arányuk az európai átlag körül mozog. Az Egyesült Királyságban élőknek pedig 8-10%-kal jobb esélye van az elhelyezkedésre, mint átlagos európai kortársaiknak. (Forrás: Education and Training Monitor 2014) Attól függően azonban, hogy ki milyen iskolai végzettséggel rendelkezik, országonként általában eltérő a fiatalok esélye arra, hogy munkát találjanak. A projekt célcsoportjának tekintett, nem tanuló és nem foglalkoztatott (NEET) fiatalok végzettség szerinti aránya a partnerországokban az alábbi képet, illetve trendeket mutatja.

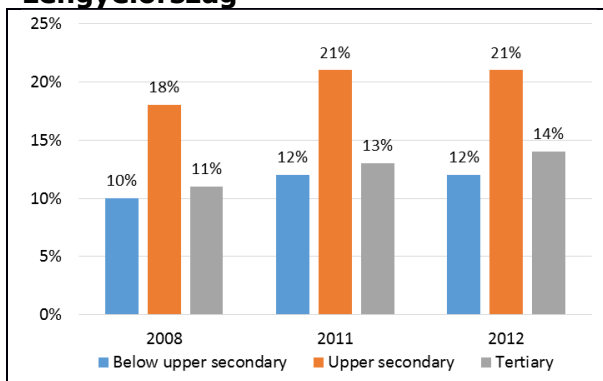
Németország

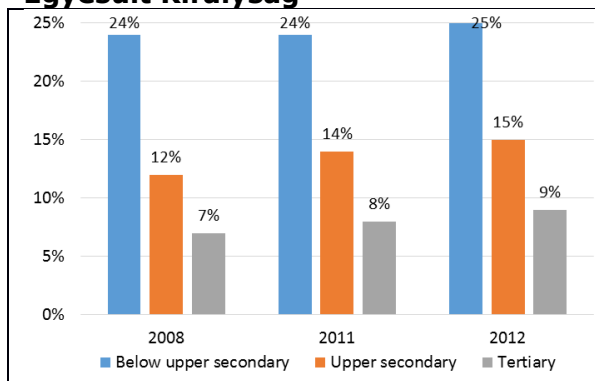
Magyarország

Lengyelország

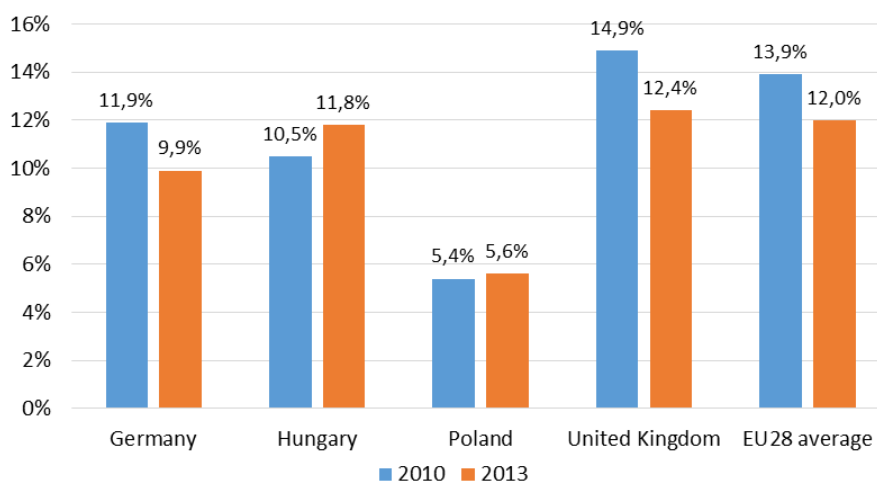

Egyesült Királyság

1. ábra. A különböző szintű iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a NEET-fiatalok között
(Forrás: Education at a Glance 2013, 2014)

Németországban és az Egyesült Királyságban egyértelműen igaz, hogy minél magasabb **iskolai végzettséggel** rendelkezik egy fiatal, annál jobb esélye van rá, hogy munkát kapjon. Magyarország esetében ma ez már nem állítható ilyen határozottan. Lengyelországban pedig ettől kifejezetten eltérő helyzet alakult ki: legnagyobb arányban az érettségivel rendelkező fiatalokat fenyegeti a munkanélküliség. És még a diplomás fiatalok is valamivel rosszabb helyzetben vannak, mint a középfokúnál alacsonyabb végzettségűek. Ez a helyzetkép összhangban áll azokkal az adatokkal, amelyek a korai iskolaelhagyók arányát mutatják a négy országban. A grafikonról leolvasható, hogy az oktatási rendszer teljesítménye e téren Lengyelországban mondható a legjobbnak. Valószínű ugyanakkor, hogy a gazdaság egészének fejlődése nem tartott lépést a kötelező oktatás fejlődésével az elmúlt évek során.

2. ábra. A korai iskolaelhagyók aránya a 18-24 éves korosztályon belül
(Forrás: Education and Training Monitor 2014)

Mivel a korai iskolaelhagyás általánosságban a munkanélkülivé válás egyik legnagyobb kockázatát jelenti, az Európa 2020 stratégia fontos indikátora a **korai iskolaelhagyók** arányának lecsökkentése az adott korosztályon belül maximum 10%-ra. Az ábra érzékelteti, hogy Lengyelország már régen, Németország pedig 2013-ra elérte ezt a célértéket. Az Egyesült Királyságban még viszonylag magas, de csökkenőben van a veszélyeztetett fiatalok. Magyarországon viszont, egy korábbi jobb pozícióhoz képest, nő az érintett fiatalok aránya, és az ország jelenleg távolodik az európai célértéktől.

A foglalkoztathatóság szempontjából ugyancsak fontos, hogy milyen szintű a fiatalok **alapkészségeinek fejlettsége**. Az Európa 2020 stratégia indikátorként kezeli a PISA vizsgálatokon alacsony teljesítményt nyújtó (1-es képességszinten vagy az alatt teljesítők) arányát, amit mindhárom vizsgált tartalmi területen maximum 15%-ban határoz meg a 15 éves fiatalok teljes életkori csoportjában.

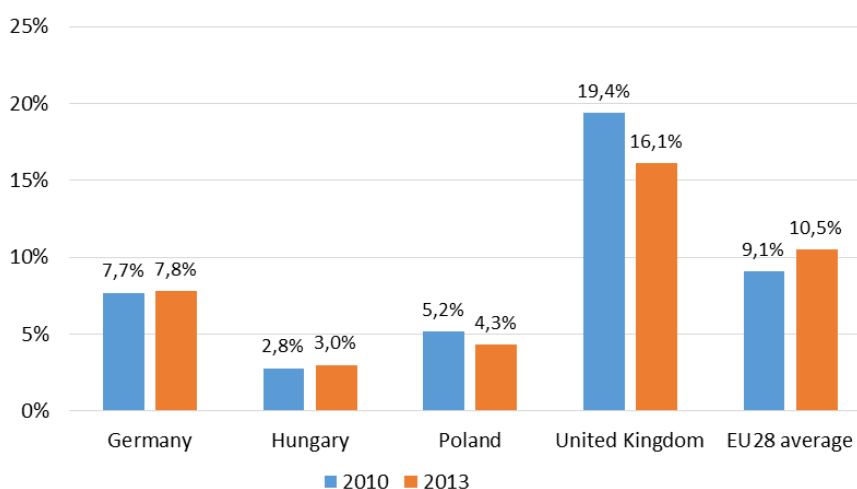
3. táblázat. A PISA vizsgálaton alulteljesítők aránya a 15 évesek körében

TERÜLET	Németország		Magyarország		Lengyelország		Egyesült Királyság	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Szövegértés	18,5%	14,5%	17,6%	19,7%	15,0%	10,6%	18,4%	16,6%
Matematika	18,6%	17,7%	22,3%	28,1%	20,5%	14,1%	20,2%	21,8%
Természet-tudomány	14,8%	12,2%	14,1%	18,0%	13,1%	9,0%	15,0%	15,0%

Forrás: Education and Training Monitor 2014

Az adatok azt mutatják, hogy az alapképességek terén alulteljesítő tanulók aránya Németországban és Lengyelországban mindhárom vizsgált területen csökken. Az Egyesült Királyságban a szövegértés terén csökken, a természettudományok terén stagnál, a matematika terén pedig emelkedik. Magyarország esetében viszont mindhárom vizsgált területen romlás érzékelhető az elmúlt években – növekszik az alacsony teljesítményt nyújtók aránya a korosztályn belül.

Az alulképzett, munkanélküli fiatalok munkaerőpiacra való belépése szempontjából fontos tényező lehet az az új tudás, amit az **élethosszig tartó tanulás** rendszerének keretében, az iskolarendszerű képzésből kikerülve szerezhettek meg a fiatalok. Az Európa 2020 stratégia indikátora a felnőttként tanulók kívánatos arányát legalább 15%-ban határozza meg a 25-64 évesek korcsoportján belül. Ez a tanulási forma azonban egyelőre még nem mindenhol terjedt el Európában, illetve különböző arányban van jelen a partner országokban.

4. ábra. A felnőttek (25-64 évesek) részvételi aránya az élethosszig tartó tanulási programokban
Forrás: Education and Training Monitor 2014

A tanuló felnőttek aránya Magyarországon a legalacsonyabb a partnerországok közül. Valamivel magasabb Lengyelországban. Jelentősebb, de még mindig az európai átlag alatti Németországban. A legmagasabb, s a kitűzött európai célértéket is meghaladja az Egyesült Királyságban. A statisztikai különbségek valószínűleg egyszerre jelzik a lehetőségek és az általános attitűdök országonkénti különbségeit. Minden esetre az Egyesült Királyságban élők szempontjából jelentős előnynek tűnik az a pályakorrekciós lehetőség, amit az adatok jeleznek. A többi ország esetében pedig arra az egyelőre még nem kellően kihasznált potenciálra érdemes felhívni a figyelmet, amely a felnőttképzésben rejlik ezen a téren.

2. A vállalkozások és a tágabb gazdasági környezet

A partnerországok mindegyikére jellemző, hogy a területükön működő vállalatok több mint 99%-a a kis- és középvállalatok (KKV) kategóriájába sorolható. Abban viszont már jelentősek az eltérések, hogy e típuson belül milyen arányt képviselnek a gyengébb piaci helyzetű mikro-, illetve a komolyabb gazdasági erőt képviselő középvállalatok.

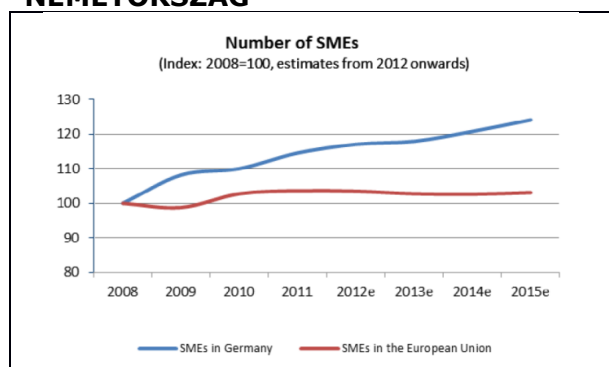
5. táblázat. A különböző nagyságú vállalatok aránya az összes cégen belül

ORSZÁGOK A vállalatok száma (N)	Vállalattípus					
	Mikro-	Kis-	Közép-	KKV	Nagy-	Összes
Németország N = 2 211 752	81,8%	15,2%	2,5%	99,5%	0,5%	100,0%
Magyarország N = 551 876	94,6%	4,5%	0,8%	99,9%	0,1%	100,0%
Lengyelország N = 1 480 984	95,2%	3,5%	1,1%	99,8%	0,2%	100,0%
Egyesült Királyság N = 1 672 638	89,4%	8,7%	1,5%	99,6%	0,4%	100,0%

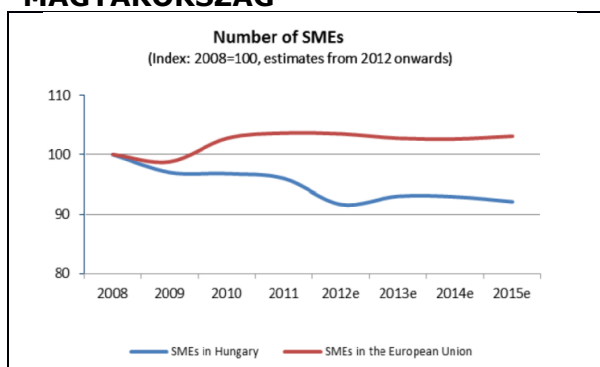
Forrás: Enterprise and Industry. 2013 SBA Fact Sheets. (EC)

Ugyancsak jól érzékelhető eltérések vannak a partnerországok között abból a szempontból, hogy miként alakult a KKV-k száma a 2008-as válság óta eltelt időszakban, milyen **trendek** jellemzik a változások folyamatát. A diagramokról leolvasható, hogy Németország mindvégig dinamikus növekedést mutat az európai átlaghoz viszonyítva. Az Egyesült Királyságban a vállalkozások száma a visszaesést követően mára már elérte az európai átlagot, és meghaladja a 2008 előtti szintet. Magyarország és Lengyelország viszont a cégek számát tekintve még nem tért vissza a válság előtti állapothoz, s az európai átlagtól való lemaradásuk enyhén növekszik.

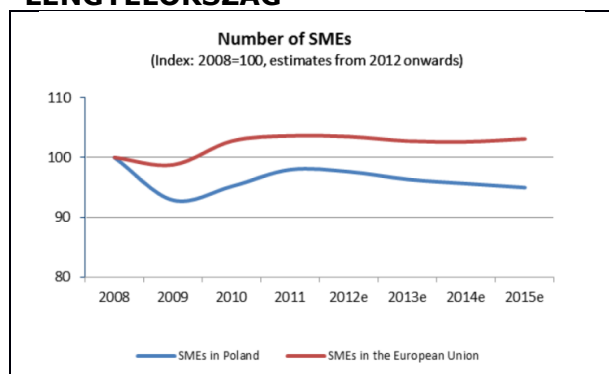
NÉMETORSZÁG

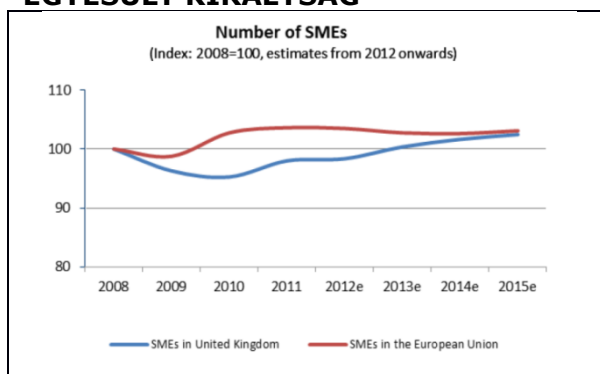
MAGYARORSZÁG

LENGYELORSZÁG

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Forrás: Enterprise and Industry. 2013 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

6. ábra. A kis- és közepes vállalatok számának alakulása 2008-2015 között (a 2013 utáni adatok a 2002. évi tények alapján becsült értékek)

A vállalatok nagyságát **a foglalkoztatottak szempontjából** összevetve, szintén azonosíthatók hasonlóságok és különbségek a partnerországok között.

7. táblázat. A különböző nagyságú vállalatok csoportjában dolgozók aránya

ORSZÁGOK. Az összes foglalkoztatott száma	Vállalattípus					
	Mikro-	Kis-	Közép-	KKV	Nagy-	Összes
NO (N = 26 661 969)	18,7%	23,6%	20,4%	62,7%	37,3%	100,0%
MO (N = 2 496 001)	35,5%	18,9%	16,8%	71,2%	28,8%	100,0%
LO (N = 8 656 858)	35,6%	13,1%	19,6%	68,2%	31,8%	100,0%
EK (N = 17 912 444)	15,2%	13,2%	22,1%	50,5%	49,5%	100,0%

Forrás: Enterprise and Industry. 2013 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

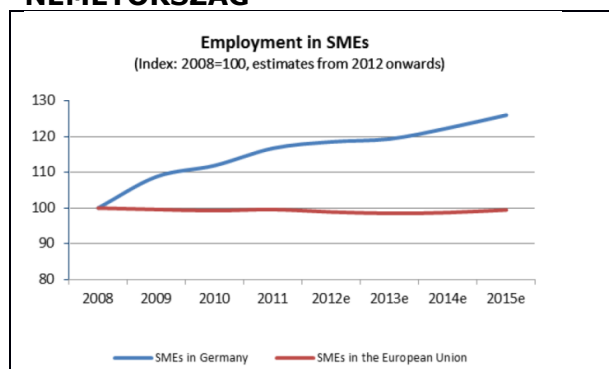
8. táblázat. Az egy vállalatra eső foglalkoztatottak átlagos étszáma vállalattípusonként

ORSZÁGOK	Vállalattípus / foglalkoztatott (fő)					
	Mikro-	Kis-	Közép-	KKV	Nagy-	Átlag
Németország	2,75	18,69	96,35	7,61	921,66	12,17
Magyarország	1,70	18,98	99,77	3,23	897,88	4,52
Lengyelország	2,19	22,11	104,44	4,00	829,63	5,85
Egyesült Királyság	2,20	22,20	111,40	5,63	1441,67	10,71

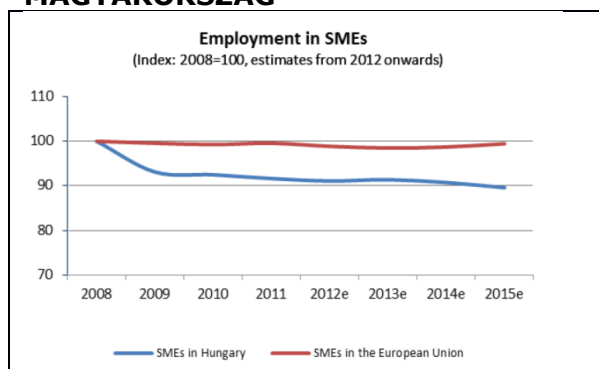
Forrás: Enterprise and Industry. 2013 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

A foglalkoztatás **trendjeinek** országonkénti alakulása jelentősebb eltéréseket mutat, mint a vállalatok számának változása. A diagramokról leolvasható, hogy Németországban 2008 óta dinamikusan növekszik a munkahellyel rendelkezők aránya, és az Egyesült Királyságban is meghaladja a 2008. évi szintet, illetve a jelenlegi európai átlagot. Ezzel szemben Lengyelországban 5-6%-kal, Magyarországon pedig mintegy 10%-kal elmarad a foglalkoztatottság szintje a válság évében regisztrálttól, valamint a jelenlegi európai átlagtól is.

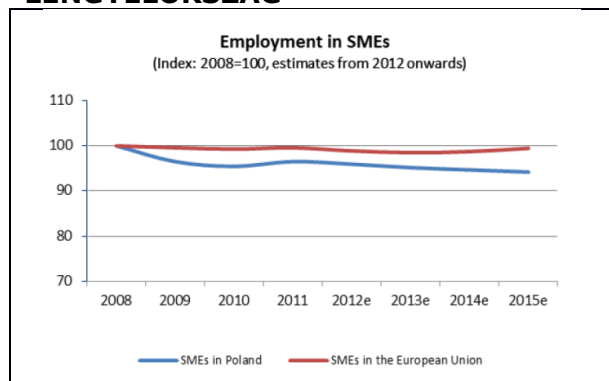
NÉMETORSZÁG

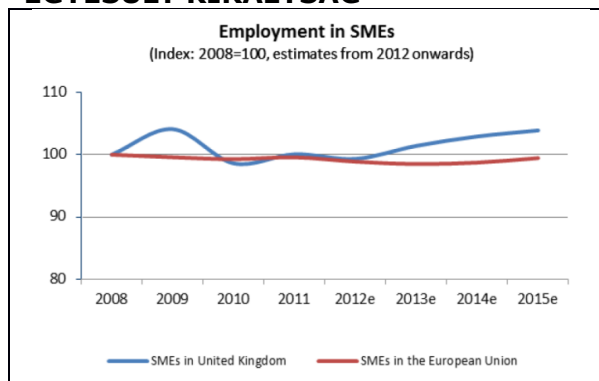
MAGYARORSZÁG

LENGYELORSZÁG

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Forrás: Forrás: Enterprise and Industry. 2013 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

9. ábra. A kis- és közepes vállalatoknál dolgozók számának alakulása 2008-2015 között (a 2013 utáni adatok a 2002. évi tények alapján becslések)

A vállalatok számát, a foglalkoztatást és a **jövedelemtermelő képességet** is figyelembe véve, a statisztikai adatok azt mutatják, hogy a KKV szektoron belül Németországban vannak jelen legnagyobb mértékben a kis- és középvállalatok. Az Egyesült Királyságban szintén viszonylag erősek a középvállalatok, és a partnerországok között a legerősebbek a nagyvállalatok. E két országhoz viszonyítva, Magyarországon és Lengyelországban lényegesen nagyobb a csekélyebb gazdasági erőt képviselő mikrovállalatok aránya. S az ezekben foglalkoztatott dolgozók átlagos száma Magyarországon még a 2 főt sem éri el. Ez pedig valószínűleg azt jelenti, hogy a vállalkozások döntő hányada inkább tekinthető az önfoglalkoztatás kikényszerített formájának, mintsem valódi vállalkozásnak. A cégstruktúra látható különbségei bizonyára jelentős mértékben befolyásolják, hogy a munkaerőpiac szereplői milyen mértékben készek a tanulni vágyó fiatalok fogadására, vagy akár csak arra, hogy a gyakorlati tapasztalatszerzés lehetőségeit biztosítsák számukra.

A fenti strukturális adatok és trendek alapján úgy tűnik, hogy a célcsoport tagjainak befogadása szempontjából – az általános gazdasági feltételek nézőpontjából – lényegileg hasonló típusúnak tekintető Németország és az Egyesült Királyság. S tőlük fontos mutatókban különbözőnek látszanak, egymáshoz viszont sok tekintetben hasonlóak a Magyarország, illetve a Lengyelország által kínált feltételek. Ezt a képet megerősíti a *Global Competitiveness Report (2014-2015)* besorolása is. A Világgazdasági Fórum által közreadott elemzés, egy komplex mutatórendszer alapján, három tiszta profilú és két átmeneti kategóriába sorolja a Föld országait. Ebben a rendszerben Németország és az Egyesült Királyság gazdasága a legmagasabb, úgynevezett **„Innováció által vezérelt”** (*Innovation-driven*) kategóriában jelenik meg. Magyarország és Lengyelország pedig a **„Hatékonyság szempontja által vezérelt”** (*Efficiency-driven*) és az **„Innováció által vezérelt”** szint közötti **átmenet kategóriájában** található. (Forrás: The Global Competitiveness Index 2014-2015)

3. A vállalatok működésének néhány jellemzője

A nagy folyamatok és az átfogó helyzetkép mellett – a projekt fejlesztési feladatainak meghatározásakor – érdemes néhány további, strukturális sajátosságát megvizsgálni a vállalatok működésének a partnerországokban. A számos releváns szempont között, biztosan válaszolni kell arra a kérdésre, hogy vannak-e lényegi különbségek a nagy gazdasági szektorok, illetve az országokon belüli régiók fejlődési dinamikája között. Ugyanígy, az sem mindegy, hogy milyen arányban kötődik a vállalatok tevékenysége a belső, illetve a külső piacokhoz. A program szempontjából fontos lehet, hogy az egyes országokban milyen informatikai bázisra épülnek a munkatevékenységek. Miként az is, hogy a vállalatok mennyire nyitottak az innovációra, támogatják-e dolgozóik készségeinek fejlődését. S általában véve: milyen mértékben tudják megtartani, illetve magukhoz vonzani az egyes országok a tehetségeket.

3.1. Szektorközi különbségek

A **gazdaság kulcsfontosságú szektorainak fejlődési trendjeit** összevetve, az alábbi helyzetkép rajzolódik ki előttünk a partnerországok kis- és középvállalataira vonatkozóan.

10. táblázat. A kis- és középvállalatok 2013 évi teljesítménye a gazdaság öt kulcsfontosságú szektorában a 2008. évi adatokhoz viszonyítva

A KKV szektor hozzáadott értéke (arány 2013/2008)				
GAZDASÁGI SZEKTOR	NÉMET-ORSZÁG	MAGYAR-ORSZÁG	LENGYEL-ORSZÁG	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG
Ipar				
Kereskedelem				
Üzleti szolgáltatások				
Építőipar				
Szállás/vendéglátás				
Egyéb iparágak				

A KKV szektorban foglalkoztatottak (arány 2013/2008)				
GAZDASÁGI SZEKTOR	NÉMET-ORSZÁG	MAGYAR-ORSZÁG	LENGYEL-ORSZÁG	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG
Ipar				
Kereskedelem				
Üzleti szolgáltatások				
Építőipar				
Szállás/vendéglátás				
Egyéb iparágak				

Jelmagyarázat: A gazdasági teljesítmény szintjének változásai (2013-ban 2008-hoz viszonyítva)

Strong (10% or more higher)	Solid (2%-10% higher)	Unchanged (98%-102%)	Weak (2%-10% lower)	Very weak (10% or more lower)
-----------------------------	-----------------------	----------------------	---------------------	-------------------------------

Forrás: Eurostat, National Statistical Offices, Eurostat, DIW Econ In: A Partial and Fragile Recovery. Annual Report on European SMEs 2013/2014 European Commission. Final Report. (2014 júli). 101-106 pp

A színek jelzik, hogy a fő **gazdasági szektorok feltételezhető fogadókészsége** szempontjából milyen különbségek vannak a partnerországok között. Látható, hogy Németország mindegyik területen dinamikusan fejlődik. Az Egyesült Királyságban és Lengyelországban több olyan szektor van, amely már mozgásba lendült a válság kezdete óta. Magyarországon ezzel szemben csupán az üzleti szolgáltatások (*Business services*) részterületén érzékelhető foglalkoztatási szempontból enyhe pozitív elmozdulás. Mivel azonban ez magasabb iskolai végzettséget kívánó tartalmi terület, valószínűleg nem befolyásolja érdemben a magyar NEET csoport tagjainak munkaerő-piaci lehetőségeit.

3.2. Területi egyenlőtlenségek

A *Global Competitiveness Report* markáns különbséget jelez a partnerországok között abból a szempontból is, hogy milyen mértékű **eltérések** vannak **az országon belül** az egyes **térségek fejlettsége között**. Az adatok azt mutatják, hogy Németország és az Egyesült Királyság gazdasága földrajzi értelemben jóval egységesebbnek tekinthető, míg Magyarország és Lengyelország esetében kevésbé mindegy a fiatalok esélyei szempontjából, hogy az ország melyik részén élnek.

A vállalatcsoportok fejlődése (helyzetleírás)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	3	5.5	Milyen mértékben terjedtek el az országban a jól fejlett és mélységgel rendelkező vállalati csoportok (vállalatok, áruszállítók, kapcsolódó termékek és szolgáltatások és egy-egy terület szakosodott intézményei) [1=nincsenek; 7=széles körben és számos területen elterjedtek]. 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.8
HU	91	3.5	
PL	92	3.5	
UK	10	5.2	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 11.03) 522 p

3.3. Nemzetközi kapcsolatok

Ugyanígy sorolja két erősen eltérő kategóriába a partnerországokat a nemzetközi piacokon való **versenyképesség**, illetve tényleges **jelenlét** szempontjából a *Global Competitiveness Report*, valamint másfajta információkra támaszkodva, a *Small Business Act* program elemzése is. Az adatok azt mutatják, hogy Németország és az Egyesült Királyság vállalatai alapvetően tudásigényes, egyedi termékeikkel vannak jelen a nemzetközi piacokon, míg Magyarország és Lengyelország inkább a természeti erőforrásait és munkaereje alacsony költségeit tudja felkínálni ezen a téren.

A versenyelőny jellege			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	7	6.0	Mire épül az ország vállalatainak versenyelőnye a nemzetközi piacokon? [1= a munkaerő és a természeti erőforrások alacsony költsége; 7= egyedi termékek és folyamatok] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag:3.7
HU	79	3.3	
PL	102	3.1	
UK	9	6.0	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 11.04) 523 p

11. táblázat. A kis- és középvállalatok export-import tevékenységének néhány jellemző adata

Nemzetközi kapcsolatok (SBA-Indikátorok)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
Kis- és középvállalatok EU-ba irányuló export árutöbblete (a KKV-k %-os aránya az iparban); 2011	9.68	13.39	4.59	5.38	14.35
Kis- és középvállalatok EU-n belüli importja (a KKV-k %-os aránya az iparban); 2011	8.18	13	5.67	4.7	13.85
az import ügyintézéséhez szükséges idő (napokban); 2014	10.71	7	19	14	6
az export ügyintézéséhez szükséges idő (napokban); 2014	11.82	9	17	17	8

Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

A nemzetközi áruforgalom nagyságát jelző számok, valamint az export-import ügyintézéshez szükséges idő eltérései ugyanúgy rendezik csoportba a partnerországokat, mint az előző szempont.

3.4. A modern technológiák használata

Ha az egyes elérhető **infokommunikációs** és modern **technológiai lehetőségeket** vetjük össze, akkor kevésbé látszanak jelentősnek az eltérések a négy ország között. Az iskolai internet-hozzáférés, valamint a lakossági internet-használat terén az Egyesült Királyságban élő fiatalok érzékelhető előnyt élveznek a többiekkel szemben. Ugyanakkor azonban a többi országban is a nemzetközi átlag felett biztosítottak a technikai lehetőségek. (Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, Internet access in schools [Pillar: 5.06] 461p; Internet users [Pillar: 9.04] 509 p)

A korszerű technológia vállalati szinten való megjelenése szempontjából azonban már jelentősebb különbségek érzékelhetők a négy ország között. E tekintetben ismét Németország és az Egyesült Királyság van lényegesen jobb pozícióban. De úgy tűnik, Magyarországnak is jobb az adottságai e téren, mint Lengyelországnak.

A korszerű technológia hozzáférhetősége			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	17	6.2	Milyen mértékben hozzáférhető a korszerű technológia az Ön országban? [1= egyáltalán nem hozzáférhető; 7= széles körben hozzáférhető] 2013-14 súlyozott átlag Átlag:4.8
HU	44	5.3	
PL	90	4.5	
UK	4	6.5	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 9.01) 506 p

A technológia vállalati szintű felhasználása			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	13	5.7	<i>Milyen mértékben alkalmaznak a vállalatok új technológiákat az Ön országában? [1= egyáltalán nem alkalmaznak; 7= széles körben alkalmaznak] 2013-14 súlyozott átlag</i> Átlag: 4.7
HU	65	4.7	
PL	101	4.2	
UK	14	5.7	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 9.02) 507 p

S végül, az **online értékesítés** szempontjából ismét csak két kategóriába tartozóként érzékelhetők a partnerországok. Ugyanakkor – technikai nézőpontból – ez a lemaradás akár lehetőségként is értelmezhető a magyar és lengyel NEET-fiatalok számára.

12. táblázat. A kis- és középvállalatok online áruforgalmának néhány jellemző adata

Online áruforgalom (SBA-Indikátorok)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
A kis- és középvállalatok online értékesítése (%); 2013	13.87	21.59	9.56	8.32	18.37
A kis- és középvállalatok online vásárlásai (%); 2010	26.31	39.82	14.99	15.08	43.12

Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

3.5. A vállalatok irányítása

Az a mód, ahogy az egyes államokban a vállalatokat irányítják, rendszerint szoros kapcsolatban áll az adott ország általános kultúrájával, a kormányzásról vallott közös felfogással. Az adatok azt mutatják, hogy e tekintetben is jól érzékelhető különbségek vannak a partnerországok között, ami bizonyos szempontból befolyásolja az ott élő emberek üzleti magatartását is. Ezt talán szintén érdemes figyelembe venni a fejlesztés során.

A testületi irányítás hatékonysága			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	21	5.3	<i>Hogyan jellemezné a beruházók és a testületi vezetők közös irányító tevékenységét az Ön országában? [1= a vállalatvezetés minimális beszámolási kötelezettséggel tartozik a beruházók és a testület felé; 7= a vállalatvezetés részletes kötelezettséggel tartozik] 2013-14. Átlag:4.6</i>
HU	120	3.9	
PL	87	4.3	
UK	17	5.4	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.19) 424 p

Bizalom a szakmai vezetés iránt			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	19	5.5	<i>Kik kerülnek vállalatvezetői beosztásba az Ön országában? [1= általában rokonok vagy barátok, tekintet nélkül szakmai érdemeikre; 7= leginkább a szakértelmük és minőségük alapján kiválasztott szakmai vezetők] 2013-2014 súlyozott átlag. Átlag: 4.2</i>
HU	114	3.5	
PL	71	4.2	
UK	10	5.8	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 7.07) 490 p

Hajlandóság a hatáskörök leadására			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	19	4.9	<i>Mennyire hajlandók a vezetők hatásköröket átadni a beosztottaknak az Ön országában? [1= erre egyáltalán nincs meg a hajlandóság – a legfontosabb döntéseket a felső szintű vezetés hozza meg; 7= komoly hajlandóság van rá] 2013.14 súlyozott átlag. Átlag: 3.8</i>
HU	133	3.0	
PL	62	3.8	
UK	16	5.0	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 11.09) 528 p

A vállalatok magatartásának etikája			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	16	5.6	<i>Hogyan osztályozná a vállalatok korporatív etikáját az Ön országában (etikus magatartás a köztisztviselők, politikusok és más cégek vonatkozásában)? [1= szélsőségesen rossz – a világ egyik legrosszabb országa ; 7= kiváló] 2013-14 súlyozott átlaghoz. Átlag: 4.2</i>
HU	96	3.7	
PL	57	4.1	
UK	14	5.6	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.17) 422 p

A *Global Competitiveness Report* ide kapcsolódó adatai azt sejtetik, hogy Németország és az Egyesült Királyság esetében messze a nemzetközi átlag felett jellemző, hogy a cégeket elszámoltatható, professzionális testületek irányítják, a felelősségi körök megosztottak, az üzleti viselkedést pedig etikus magatartás jellemzi. Lengyelország vállalataira mindez kisebb mértékben tűnik érvényesnek. Magyarország mutatói pedig minden esetben a nemzetközi átlag alatt vannak ezeken a területeken. Mindez befolyásolja, hogy az önmaguk érvényesítésére törekvő fiatalok mire számíthatnak a munkaerőpiacon.

3.6. Vállalati kooperáció és tudásépítés

A projektben megvalósuló fejlesztés nézőpontjából nem elhanyagolható szempont az sem, hogy milyen általános sajátosságok jellemzik a partnerországok munkaerőpiacát a vállalkozói kooperáció, a vállalatok tudásépítési gyakorlata, valamint az innovációs potenciál tekintetében. E területeket vizsgálva, ismét az látszik, hogy Németország és az Egyesült Királyság szinte minden tekintetben egy kategóriába esik. Magyarország és Lengyelország pedig olykor azonos helyzetűnek tekinthető, máskor viszont értékelésük elválik egymástól: hol egyik, hol másik ország kerül előrébb, illetve hátrább a nemzetközi rangsorokban.

Az adatok azt mutatják, hogy az innovatív vállalatok közötti **együttműködés** sokkal nagyobb mértékben tekinthető bevett gyakorlatnak az Egyesült Királyságban, mint a másik három országban. De Németországban is 2-3-szor gyakoribb, mint a másik két országban. S ugyanígy, a nyugat-európai országok lakói nagyobb mértékben érzik kooperációra törekvőnek a munkaadók és a munkavállalók közötti kapcsolatot, mint a két közép-európai országban élők.

13. táblázat. Az innovatív vállalatok másokkal való együttműködése

Készség és innováció (SBA indikátorok)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
A másokkal együttműködő innovatív kis- és középvállalatok aránya (%); 2010;	11.69	14.01	6.68	4.15	25.23

Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

Együttműködés a munkavállalók és a munkáltatók között			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	19	5.2	Hogyan jellemezné az együttműködést a munkavállalók és a munkáltatók között az Ön országában? [1= általában konfrontálódó; 7=általában együttműködő] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 4.4
HU	71	4.3	
PL	100	4.0	
UK	22	5.1	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 7.01) 484 p

A **vállalati szintű tudásépítés** terén – a nemzetközi átlaghoz viszonyítva – más módon sorolhatók két csoportba a partnerországok. Németország és az Egyesült Királyság értékei erősen az átlag felett vannak, és úgy tűnik, Lengyelország felzárkózóban van hozzájuk. Magyarország értékei viszont alatta maradnak az átlagnak.

Speciális kutatási és képzési szolgáltatások helyi elérhetősége			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	3	6.0	Milyen mértékben érhetők el magas minőségű képzési szolgáltatások az Ön országában? [1= egyáltalán nem elérhetőek; 7=széles körben elérhetőek] 2013-14 súlyozott átlag Átlag: 4.2
HU	85	3.9	
PL	31	4.8	
UK	7	5.7	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 5.07) 462 p

A munkaerő képzésének mértéke			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	13	5.0	<i>Milyen mértékben fektetnek be a vállalatok a képzésbe és az alkalmazottak szakmai fejlődésébe az Ön országában? [F1= egyáltalán nem; 7= nagymértékben] 2013-14 súlyozott átlag.</i>
HU	108	3.6	
PL	72	4.0	
UK	23	4.7	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 5.08) 463 p

3.7. Tehetségmegtartás, tehetségvonzás és vállalati innováció

Az egyes országok **tehetségmegtartó** és **tehetségvonzó** ereje, valamint a vállalatok **innovációs** ráfordításai és **kapacitásai** szempontjából ismét csak erőteljesen két kategóriába sorolódnak a projekt partnerországai. Azokat a feltételeket, amiket Németország és az Egyesült Királyság e téren kínál a fiataloknak, semmiképp nem lehet azonosnak tekinteni azokkal, amelyek Magyarországon és Lengyelországban állnak a rendelkezésükre. Ezeknek az eltéréseknek ezért befolyásolniuk kell a fejlesztést.

Az ország tehetségeket megtartó ereje			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	10	5.1	<i>Otthon tartja az Ön országa a tehetséges (szak)embereket? [1=A legjobb és a legtehetségesebb (szak)emberek máshol keresik a boldogulást; 7=A legjobbak és legtehetségesebbek itthon maradnak és próbálnak boldogulni; 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 4.0]</i>
HU	122	2.6	
PL	117	2.7	
UK	11	5.0	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 7.08) 491 p

Az ország tehetségeket vonzó képessége			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	18	4.7	<i>Vonzó-e az Ön országa a tehetséges külföldi (szak)emberek számára ? [1= egyáltalán nem; 7= a legjobbakat és a legtehetségesebbeket ide vonzza az egész világról] 2013-14 súlyozott átlag.</i>
5HU	118	2.6	
PL	124	2.5	
UK	5	5.9	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 7.09) 492 p

Innovációs képesség			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	4	5.6	<i>Milyen mértékben rendelkeznek a vállalatok innovációs képességgel az Ön országában? [1=egyáltalán nem; 7=nagymértékben / 2013-14 súlyozott átlag.</i>
HU	127	3.0	
PL	67	3.8	
UK	10	5.3	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 12.01) 530 p

A vállalatok K+F beruházásai			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	5	5.5	<i>Milyen mértékben költenek a vállalatok kutatásra-fejlesztésre (K+F) az Ön országában [1=nem költenek rá; 7=komoly összegeket fordítanak rá / 2013-14 súlyozott átlag.</i>
HU	96	2.9	
PL	98	2.8	
UK	14	4.8	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 12.03) 532 p

A fenti adatok jól értelmezhetővé teszik azokat a ma már közismert **migrációs folyamatokat**, amelyek Lengyelországot és Magyarországot mint kibocsátó, illetve az Egyesült Királyságot és Németországot mint munkaerőt fogadó országot jellemzik.

4. A vállalkozásra való készenlét és a vállalkozások támogatása

A vállalkozói készségek fejlesztését célzó program kialakítása szempontjából lényeges bemeneti feltételnek tekinthető az is, hogy miként viszonyul egy ország lakossága a vállalkozáshoz mint saját tevékenységi formához, s mennyire érzi úgy, hogy erre megfelelő felkészítést kapott az iskolában. S ugyanígy, az sem hanyagolható el, hogy milyen támogatást ad az ország a kezdő vállalkozóknak az elinduláshoz, illetve általában véve a kis- és középvállalatok működéséhez.

4.1. Vállalkozók és vállalkozni akarók

A gazdasági dinamizmus és teljesítmény legfontosabb mutatóival éppen ellentétes tendenciát jelez a tényleges vállalkozók, valamint a vállalkozni szándékozók aránya a partnerországokon. Magyarországon és Lengyelországban jóval magasabb az arányuk, mint a másik két országban, s meghaladja az európai átlagot is. Ugyanakkor nagyobb azok aránya is, akik félnek a kudarctól ezen a téren. Mindez feltehetően azzal magyarázható, hogy míg Németország és az Egyesült Királyság sikerebb gazdasága több reális lehetőséget kínál a munkára, addig Lengyelországban és Magyarországon inkább rákényszerülnek az emberek, hogy – számos nehézség ellenére – maguk próbáljanak meg gondoskodni saját boldogulásukról.

14. táblázat. Az önfoglalkoztatók és az önálló vállalkozók aránya

Vállalkozók (SBA-Indikátorok)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
Az önfoglalkoztatók aránya (a teljes foglalkoztatottság %-ában), 2011	15	11	12	19	14
Vállalkozások aránya (azon felnőttek %-ában, akik már elindították vállalkozásukat vagy lépéseket tettek ennek érdekében), 2012	23	20	27	25	24

Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

15. táblázat. Szándékok, lehetőségek, vélekedések és félelmek

Viszonyulások (SBA-dimenziók)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
Vállalkozói szándékok (a felnőttek aránya, akik 3 éven belül vállalkozást kívánnak indítani); (%) 2013*	13.5	6.8	13.7	17.3	7.2
Az önfoglalkoztatást preferálók (a felnőttek aránya, akik szívesen lennének önfoglalkoztatók) (%) 2012*	37	29	39	47	33
Az önfoglalkoztatóvá válás valószínűsége (felnőttek, akik valószínűnek tartják, hogy önfoglalkoztatók lesznek), (%) 2012*	30	28	36	49	26
Az ország jó helynek számít a vállalkozók szemében a cégalapításra? (% igen) (2010)**	--	69.5	47.1	79.7	67.3
Az ember boldogulhat a kemény munkával? (% igen) (2013)**	--	86.7	50.0	43.3	83.7
A vállalkozási kudarctól félők aránya (%); 2013*;	39.8	38.6	44.8	46.7	36.4

* Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

** Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Érdekes megjegyezni, hogy miközben a két közép-európai országban van erősebben jelen az önálló vállalkozás indításának szándéka, épp ebben a térségben gondolják lényegesen kevesebben azt, hogy az egyének kemény munka árán boldogulni tudnak. A munka általi gyarapodásba vetett hit sokkal inkább jellemzi a Németországban és az Egyesült Királyságban élőket. Ezzel a ténnyel összhangban áll egy magyar fiatalok körében végzett reprezentatív felmérésnek az az eredménye, hogy tíz válaszadó közül kilenc véli úgy: a siker elsősorban a kapcsolatokon múlik.

4.2. Iskolai alapok és társadalmi megbecsülés

A feldolgozott adatokból az látszik, hogy a vállalkozásra való nagyobb fokú készenlét nem feltétlenül kapcsolódik össze **a sikerességhez szükséges** magasabb szintű **felkészültség** érzésével. Sőt, úgy tűnik, hogy Németország és az Egyesült Királyság lakói, akik közül kevesebben kívánnak vállalkozóként dolgozni, **általánosságban** inkább tartják alkalmasnak saját oktatási rendszerüket arra, hogy felkészítse a fiatalokat erre a feladatra, mint a másik két országban élők – ahol viszont többen vállalkoznának. Az iskolai oktatás kifejezett vállalkozói attitűdöket formáló hatásának megítélése – a viszonylagos általános elégedettséghez képest – érdekes eltérést mutat. Vajon mi lehet a magyarázata a két fejlettebb gazdaságú ország közötti 20 százalékpontos eltérésnek?

Az oktatási rendszer minősége			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	12	5.2	Mennyire elégti ki az oktatási rendszer a versenyzgazdaság szükségleteit az Ön országában? [1= egyáltalán nem; 7=rendkívül jól] / 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.7
HU	96	3.3	
PL	79	3.6	
UK	23	4.6	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014-2015, (Pillar: 5.03) 458 p

Vállalkozói attitűdök (SBA-indikátorok)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
Az iskolai oktatás hozzájárulásának mértéke a vállalkozói attitűdök kialakításához (%); 2012	50	54	45	45	35

Forrás: Enterprise and Industry. 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

Ami a vállalkozás mint tevékenységi forma **társadalmi megbecsültségét** illeti, nehéz lenne érvényes általános következtetéseket levonni a számokból. A vállalkozásoknak szentelt **médiafigyelem** terén azonban már jól azonosítható a különbség. Az adatokból az látszik, hogy Magyarországon lényegesen kisebb teret kapnak a vállalkozások az írott és az elektronikus sajtóban, mint a másik három országban.

Társadalmi figyelem (SBA-dimenzió)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
A vállalkozás mint kíváncsatos pályaválasztási irány (%) 2013;	56.9	49.4	45.7	66.8	54
A sikeres vállalkozás magas társadalmi presztízse (%) 2013	65.5	75.2	74.1	59.9	79.3
Vállalkozásokra irányuló média-figyelem (%) 2013	49	50	28.4	58	49.6

Forrás: Enterprise and Industry. 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

4.3. Új vállalkozások indítása

Abban nincs igazán nagy különbségség a partnerországok között, hogy hány nap alatt lehet létrehozni egy új céget, és abban sem, hogy ez hányféle eljárást igényel. Komoly eltérések vannak azonban abból a szempontból, hogy mennyi pénzre van szükség egy új vállalkozás elindításához, mennyire nehéz vagy könnyű hozzájutni az anyagi forrásokhoz, banki kölcsönökhöz. Ezen a téren magasan az Egyesült Királyságban élő fiatalok vannak a legjobb helyzetben. Őket követik a német, majd erősen leszakadva a lengyel és a magyar fiatalok.

16. táblázat. A vállalkozás indításának költségei és forrásokhoz való hozzájárulás

Költségek és anyagi források (SBA-dimenzió)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
Az üzleti vállalkozás indításának költségei (euróban), 2013*	318	376	239.5	120	32.5
Az üzleti vállalkozás indításának költsége (az egy főre jutó GNI %-ában), 2013**	--	4.7	8.6	14.3	0.3
Hozzájárulás a garanciákat tartalmazó nyilvános pénzügyi támogatásokhoz (azon válaszadók %-ában, akik [érték]csökkenésről beszéltek); 2013*	17.3	5.9	15.2	13.6	11,9

* Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

** Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

A pénzügyi források elérésének más lehetőségeit vizsgálva, szintén jelentősek a különbségek a partnerországok között. A **tőzsdére lépés**, valamint a kockázatos, de **innovatív ötletek** megvalósításának **támogatására** lényegesen jobb esély van jelenleg Németországban és az Egyesült Királyságban, míg a két közép-európai országokban – különösen pedig Magyarországon – ezekkel a lehetőségekkel a nemzetközi átlagnál is jóval kisebb mértékben lehet csak élni. **Banki kölcsön** szerzésére még jó üzleti terv mellett is csak Németországban van az átlagosnál nagyobb esély. A másik három országban ez a lehetőség a nemzetközi átlag alatt marad.

Finanszírozás részvények kibocsátásával			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	31	4.3	<i>Mennyire könnyű a vállalkozásoknak pénzt előteremteniük részvények kibocsátással a helyi piacokon az Ön országában? [F1= rendkívül nehéz; 7=rendkívül könnyű] 2013-14 súlyozott átlag.</i> Átlag: 3.4
U	106	2.8	
PL	59	3.6	
UK	10	4.9	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 8.03) 498 p

A kockázati tőkéhez való hozzáférés			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	28	3.4	<i>Mennyire könnyű a vállalkozóknak hozzáférni a kockázati tőkéhez innovatív, de kockázatos projektek esetében az Ön országában? [F1= rendkívül nehéz; 7=rendkívül könnyű] 2013-14 súlyozott átlag.</i> Átlag: 2.8
HU	121	2.1	
PL	99	2.3	
UK	19	3.6	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 8.05) 500 p

Hozzáférés banki kölcsönökhöz			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	34	3.3	<i>Mennyire könnyű a vállalkozóknak banki kölcsönt szerezni az Ön országában, ha csak jó üzleti tervük van, de nincs rá fedezetük? [F1= rendkívül nehéz; 7=rendkívül könnyű] 2013-14 súlyozott átlag.</i> Átlag: 2.9
HU	126	2.0	
PL	89	2.6	
UK	82	2.7	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 8.04) 499 p

4.4. A vállalkozások működését nehezítő tényezők

A feldolgozott összehasonlító elemzésekben számos olyan vélekedés is közreadnak – nemzetközileg széles körben összehasonlítható formában –, amely arra a kérdésre ad választ, hogy milyen tényezők akadályozzák leginkább az egyes országokban a vállalkozások működését. A *Global Competitiveness Report* által használt központi kérdőív adatai szerint a négy partnerországban az alábbi gátló tényezőket ítélték a legfontosabbnak a válaszadók.

17. táblázat. A vállalkozói tevékenység folytatását leginkább nehezítő tényezők

A vállalkozások működését leginkább nehezítő tényezők	Az összes probléma %-ában			
	GE	HU	PL	UK
Hozzájutás a pénzeszközökhöz	9.9	13.5	9.6	17.3
Korrupció	1.7	13.0	3.4	0.8
A munkaerő nem megfelelő képzettsége	10.1	6.9	2.7	10.8
Az infrastruktúra nem kielégítő szintje	3.3	3.0	5.6	7.2
Szakszerűtlen kormányzati hivatalok	8.9	10.3	14.6	8.5
Politikai instabilitás	6.2	15.1	3.3	6.1
A hazai munkaerő alacsony munkaetikája	5.7	5.8	2.3	6.1
Restriktív munkaügyi szabályozás	17.8	1.0	15.5	6.1
Az adók mértéke	10.9	10.1	11.2	12.8
Az adózási szabályok	17.2	11.0	23.2	14.2

Forrás: The Global Competitiveness Report (Based on Questionnaire)

Jelmagyarázat:

< 5,0 %	5,0% - 10,0%	10,1% - 15,0%	15,0% <
---------	--------------	---------------	---------

A Small Business Act projekt 2014. évi adatai és a Globan Competitiveness Report további táblázatai alapján a fenti listát az alábbiakkal érdemes még kiegészíteni.

18. táblázat. Jogszabályi és adminisztratív nehézségek

Ami nehezíti a vállalkozások működését (SBA-Dimenziók)	EU	Országok			
		GE	HU	PL	UK
A gyorsan változó törvénykezés és politika akadályozza a vállalkozások munkáját (igen válaszok az összes %-ában); 2013	70	48	82	66	39
A bonyolult adminisztratív ügyintézés akadályozza a vállalkozások munkáját (igen válaszok az összes %-ában); 2013	63	39	67	59	31

Forrás: Enterprise and Industry. 2013, 2014 SBA Fact Sheets / Countries. (EC)

A kormányzati szabályozásból fakadó terhek			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	55	3.6	Milyen terhet jelent egy vállalkozások számára az Ön országában, ha működését összhangba kívánja hozni a kormányzati elvárásokkal (pl. engedélyek, szabályok, jelentések)? [F1= rendkívül nagy; 7= semmiféle terhet nem jelent] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.4
HU	129	2.6	
PL	117	2.9	
UK	37	3.9	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014-2015, (Pillar: 1.09) 414 p

A jogi keretek hatékonysága a szabályozás ésszerűsítése során			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	12	4.8	Mennyire könnyű a magánvállalkozásoknak az Ön országában hatást gyakorolni a jogrendszeren keresztül kormányzat működésére? [1= rendkívül nehéz; 7= rendkívül könnyű] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.4
HU	121	2.5	
PL	110	2.8	
UK	7	5.1	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014-2015, (Pillar: 1.11) 416 p

A jogi keretek hatékonysága a vitás kérdések kezelésében			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	11	5.4	Mennyire hatékonyan használják fel a magánvállalkozások a jogi kereteket a vitás kérdések kezelése során az Ön országában? [1= rendkívül hatástalanul; 7= rendkívül hatékonyan] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.8
HU	104	3.3	
PL	118	2.9	
UK	5	5.7	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014-2015, (Pillar: 1.10) 415 p

A táblázatokból látszik, hogy a különböző célcsoportokban kapott válaszok, nem minden szempontból állnak összhangban egymással. Van azonban két olyan pont, ahol jól érzékelhető a helyzet különbözősége. Az egyik a **szabályozás stabilitása**, a másik a korrupció. Úgy tűnik, hogy a két nyugat-európai ország lakói határozottan kiszámíthatóbbnak érzik a vállalkozások létét meghatározó szabályozási környezetet, mint azok, akik a két közép-európai országban élnek. A **korrupció** jelenlétének érzékelésével viszont – miként azt a következő rész adatai is alátámasztják – Magyarország van sokkal rosszabb helyzetben a másik három országhoz képest.

5. Társadalmi tőke – személyes és szociális erőforrások

Ma már szociológiai közhelynek számít az a gondolat, hogy a személyes szabadság és a társadalmi tőke mértéke alapvetően befolyásolja az országok gazdasági versenyképességét és lakóiknak általános elégedettségét is. E sokrétű erőforrásnak itt most csupán néhány olyan területén próbáljuk meg azonosítani a partnerországok közötti eltéréseket, amelyeket valószínűleg fontos lenne figyelembe venni a fejlesztés során. Feltétlenül ezek közé tartozik a mások iránti bizalom témaköre, a kormányzással való elégedettség, a személyes szabadságérzet, valamint a társadalmon belüli szolidaritás kérdésköre.

5.1. Bizalom a mindennapokban és a politikával szemben

Bár jól elhatárolható csoportokról van szó, az adatok világosan mutatják, hogy szoros kapcsolat lehet egy-egy országon belül a hétköznapi szinten átélt bizalom és a politikusokkal szembeni bizalom, illetve bizalmatlanság mértéke között. A vállalkozás mint tevékenységét ugyanis sok szempontból az érintettek közötti bizalomra épül, s ideális esetben az elérhető pénzügyi előnyök együtt mozognak a létrehozott értékekkel. S ha ez nem így van, az zavarja a folyamatot, rontja a működés hatékonyságát.

Gondolja, hogy a legtöbb emberben megbízhatunk? (% igen) (2010)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	31.6	Általánosságban szólva megbízhatunk a legtöbb emberben, vagy inkább úgy gondolja, hogy legyünk óvatosak másokkal? Átlag: 24.2
HU	-	13.3	
PL	-	25.2	
UK	-	35.8	

Sorce: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

A politikusok erkölcsi normái			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	15	4.7	Hogyan értékelné a politikusok erkölcsi normáit az Ön országában? [1= rendkívül alacsonynak; 7= rendkívül magasnak] 2013-14 súlyozott átlag Átlag: 3.1
HU	113	2.2	
PL	101	2.4	
UK	19	4.5	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.04) 409 p

Közpénzek eltulajdonítása			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	18	5.3	Mennyire jellemző az Ön országában, hogy vállalatok, egyének vagy csoportok korrupciós eszközökkel közpénzeket tulajdonítanak el? [1= nagyon gyakran előfordul; 7= soha nem fordul elő] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.5
HU	110	2.6	
PL	50	3.8	
UK	13	5.6	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.03) 408 p

Protekciónizmus a kormányhivatalnokok döntéseiben			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	12	4.7	Milyen mértékben alkalmaznak protekcionista döntéseket a kormányhivatalnokok velük jó kapcsolatokat ápoló vállalatok és egyének érdekében, politikai döntéseikben, illetve szerződések megkötésénél az Ön országában? [1= gyakorlatilag mindig; 7= soha nem fordul elő] 2013-14 súlyozott átlag Átlag: 3.2
HU	122	2.4	
PL	67	3.1	
UK	17	4.5	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014-2015, (Pillar: 1.07) 412 p

Korrupció az üzleti élet és a kormány? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	51.4	Az összetett változó két vizsgálati kérdés eredményét tartalmazza: "Ön szerint a korrupció széles körben elterjedt az üzleti világban vagy sem?" "Ön szerint a korrupció széles körben elterjedt a kormányzati területen vagy sem?" az Ön országában? Átlag: 66.4
HU	-	73.7	
PL	-	69.5	
UK	-	52.7	

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Az adatok azt mutatják, hogy az emberek közötti és a politikusokkal szembeni bizalom terén ismét csak jelentős előny van Németország és az Egyesült Királyság oldalán van a másik két országgal szemben. A nyugati-európai országokhoz viszonyítva, úgy tűnik, kisebb Lengyelország lemaradása, és jelentősen nagyobb Magyarországi – ahol a válaszadók messze nagyobbak érzik a korrupciót mint a többi térségben.

5.2. A kormányzás minősége, a kormányzással való elégedettség

A jó kormányzás, a kormányzati munkával való társadalmi elégedettség ugyanolyan fontos háttérváltozója a vállalkozói tevékenység általános sikerességének, mint az emberek közötti bizalom. Az adatok azt mutatják, hogy a kormányzat egészének munkájával a németek jelentősen elégedettebbek, mint a másik három partnerország lakói. S összességében a lengyelek érzik a leginkább elégedetlennek magukat. Ha a jogrendszer elfogadottságát nézzük, akkor saját lakói messze az átlag felett elégedettek a két nyugat-európai országban. Enyhén a nemzetközi átlag alatt Magyarországon, és erősebben az átlag alatt Lengyelországban.

Bízok Ön az országa kormányában? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	57.1	"Ön bíz saját országa kormányában?" Átlag: 51.7
HU	-	37.1	
PL	-	17.8	
UK	-	39.2	

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Bízok Ön saját országa igazságszolgáltatásában? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	65.6	"Bízok Ön saját országa igazságszolgáltatásában és a bíróságokban?" Átlag: 52.6
HU	-	50.6	
PL	-	43.5	
UK	-	69.4	

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

A kormányzás néhány fontos részterületét külön is vizsgálva azonban, ismét élesen két csoportra oszlanak a partnerországok.

Pazarlás a kormányzati kiadások terén			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	20	4.2	Mennyire kezeli hatékonyan a kormány az állami bevételeket az Ön országában? [1= rendkívül alacsony hatékonysággal; 7= rendkívül hatékony a javak és a szolgáltatások kezelésében] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 3.2
HU	96	2.6	
PL	85	2.9	
UK	33	3.8	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.08) 413 p

A kormányzati politika átláthatósága			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	22	4.8	Mennyire könnyű a vállalkozásoknak hozzájutni az Ön országában a változásokkal kapcsolatos azon információkhoz, amelyek hatással vannak az üzleti tevékenységükre? [1= rendkívül nehéz; 7= rendkívül könnyű] 2013-14 súlyozott átlag. Átlag: 4.0
HU	119	3.4	
PL	110	3.6	
UK	16	5.2	

Forrás: The Global Competitiveness Report 2014–2015, (Pillar: 1.12) 417 p

A kormány szegénység-politikájával való elégedettség (% igen) (2012)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	52.6	"Elégedett Ön saját országában azokkal az erőfeszítésekkel, amiket a kormány tesz a szegénység problémájának kezelése érdekében?" Átlag: 38.3
HU	-	17.8	
PL	-	24.9	
UK	-	52.7	

Source: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

5.3. Személyes szabadság és szolidaritás

A Legatum Institut által készített 2014. évi prosperity-elemzés meggyőző módon támasztja alá azt a tényt, hogy összefüggés van a gazdasági válságból való sikeres kilábalás és a társadalom tagjai által megélt személyes szabadság, valamint a társadalmi szolidaritás mértéke között. A Legatum Prosperity Index komplex indikátorai és az alábbi néhány külön is kiemelt subindikátor lényegében ugyanúgy két kategóriában helyezi el a partnerországokat, mint a korábban megvizsgált számos gazdasági mutató. S jól látható az is, hogy Magyarország a szociális tőke szempontjából Lengyelországhoz képest is lényegesen hátrányosabb helyzetben van jelenleg. Miközben esetükben a megélt személyes szabadság érzése is alatta van a nemzetközi átlagnak és a többi partnerországénak is.

A prosperitás-index részindexei	Prosperitás Index – Hely a rangsorban 2014 / Országok			
	Németország	Magyarország	Lengyelország	Egyesült Királyság
Személyes szabadság	14	42	58	10
Társadalmi tőke	17	75	47	12

Jelmagyarázat:

Magas (1-30)	Közepesen magas (31-71)	Közepesen alacsony (72-112)
--------------	-------------------------	-----------------------------

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

A választás szabadságával való elégedettség (% igen) 2013			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	89.9	Ön elégedett vagy elégedetlen az életviteli döntések választási szabadságával saját országában? Átlag: 72.7
HU	-	67.0	
PL	-	77.4	
UK	-	90.9	

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Az adatok jól jelzik, hogy a családi és a baráti kapcsolatok hálója lényegében mind a négy országban egyformán megbízhatóan működik. Az idegenek és a szélesebb társadalmi közösség felé megnyilvánuló segítőkészség mértéke azonban már megint csak két kategóriába sorolja a négy országot.

Támaszkodhat-e barátaira és a családjára, ha segítségre van szüksége? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	93.0	<i>"Baj esetén támaszkodhat-e Ön rokonai vagy barátai segítségére (amikor csak szükség van rájuk), vagy sem?"</i>
HU	-	87.9	
PL	-	90.8	
UK	-	94.0	
			Átlag: 79.9

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Ön segített-e az elmúlt hónap során idegen embernek? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE		58.6	<i>Segített-e Ön az elmúlt hónap során idegen vagy ismeretlen emberen, akinek segítségre volt szüksége?</i>
HU		51.5	
PL		35.7	
UK		61.0	
			Átlag: 48.9

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Adott-e pénzt jótékony célra az elmúlt hónapban? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	42.4	<i>Adott-e pénzt jótékony célra az elmúlt hónapban?</i>
HU	-	24.2	
PL	-	21.6	
UK	-	74.0	
			Átlag: 28.9

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

Végzett-e önkéntes munkát az elmúlt hónapban? (% igen) (2013)			
Ország	Hely	Érték	Kutatói kérdés / Átlagérték
GE	-	25.0	<i>Végzett-e önkéntes munkát valamilyen szervezet számára az elmúlt hónapban?</i>
HU	-	12.0	
PL	-	9.3	
UK	-	29.0	
			Átlag: 20.9

Forrás: Legatum Prosperity Index, 2014 (<http://www.prosperity.com>)

A fiatalok szociális és személyes kompetenciáinak eltérő fejlettsége

Számos forrás és tapasztalat valószínűsíti, hogy a célcsoporthoz tartozó fiatalok személyes és szociális kompetenciái nem azonos szinten állnak a partnerországokban, s ennek alapvetően **az oktatási rendszerben gyökerező okai** vannak.

A jelenlegi partnerség három tagja 2009 és 2011 között együttműködött a **Fit for Business** – Pre-Vocational Education in European Schools (FiFoBi) című nemzetközi projektben is. A hét ország (köztük Magyarország mellett: Németország, Skócia, Lengyelország és további három ország) gyakorlatát összehasonlító projekt középpontjában annak a kérdésnek a vizsgálata állt, hogy miként jelennek meg a vállalkozói készségcsoport legfontosabb összetevői a résztvevő országok oktatási gyakorlatában: a tantervek, illetve a tényleges iskolai tanítás szintjén. Az elemzés a Roth (1971)¹ által kialakított konceptuális kerethez illeszkedett, amelynek curriculum-modellje

¹ Roth, Heinrich (1971): Pädagogische Anthropologie, Vol. 2.: Entwicklung und Erziehung, Hannover, Schroedel

a következő három nagy területet különíti el: ismeretalapú kompetenciák (*knowledge-based competencies*), személyes kompetenciák (*self-competences*) és szociális kompetenciák (*social competences*). A vállalkozói készségcsoport tartalmi összetevőit is e három dimenzióhoz rendelve vizsgálta a kutatás. A projekt záró kötetének összegző tanulmánya², illetve az abban megjelenő diagram jól illusztrálja a partnerországok közötti eltéréseket. A grafikonról³ leolvasható, hogy Skóciához és Németországhoz viszonyítva, a két volt szocialista ország **tantervei** alapvetően ismeretközpontúak, és elvárásaik között jóval kisebb hangsúllyal jelenik meg a személyes, illetve szociális kompetenciák fejlesztése.

A 2012 és 2014 között lezajlott **Common Goals – Common Ways** projektben teljes egészében ugyanaz a partnerség működött együtt, mint a jelenlegi. A közös munka keretében megvalósult intenzív szakmai kommunikáció, az intézménylátogatások és a tevékenységet kísérő szakirodalmi tájékozódás tapasztalatai megerősítették a korábbi benyomásokat. Ezek alapján a személyes és szociális kompetenciák fejlesztése a négy partnerországban az alábbiakkal jellemezhető.

Skócia

A Skóciában több mint egy évtizede zajló oktatási reformjának fő törekvése, hogy az iskola – családi háttérre való tekintet nélkül – minden skót fiatal számára tegye lehetővé képességei maximális kibontakoztatását. Az új tantervi keretrendszerben (*Curriculum for Excellence*) ezért nagy hangsúlyt kap az ismeretek közvetítése mellett a sikeres tanuláshoz, a mindennapi élethez és a munkához szükséges készségek (*Skills for learning, life and work*), teljes tanulási időszakot átfogó, kereszttantervi fejlesztése.⁴ Azon gyerekek és fiatalok támogatására, akiknek az optimális fejlődését valamilyen tényező veszélyezteti, egy országosan egységes szemléletű, szektorközi kockázatkezelő és beavatkozási rendszer (*Getting it right for every child*)⁵ áll rendelkezésre, amely segíti az egyedi problémák korai felismerését, s a személyes és szociális kompetenciák célzott fejlesztésén alapuló, közös megoldását. A tanulók mentális egészségének támogatása és szociális készségeik fejlesztése a tanárokkal szembeni szakmai elvárások (*The Standards for Registration*) szerves részét képezi.⁶ Általánosságban elmondható, hogy Skóciában kiemelt közfigyelem fordul a fiatalok személyes és szociális készségeinek folyamatos erősítése felé, s ezért **rendszerszinten kevesebb hiány várható ezen a területen**, mind más országokban.

Németország

Az erős központi irányítás alatt álló skót rendszerhez viszonyítva Németország oktatása sokkal diverzifikáltabb, s ennek megfelelően a gyakorlat is lényegesen szélesebb határok között mozog. Azt, hogy a fiatalok személyes és szociális kompetenciái terén előfordulnak jelentős hiányok, a Münchenben működő ETC tapasztalatai messzemenően alátámasztják. Ezek a deficittek különösen erősen jelentkeznek a szegény és/vagy bevándorló családi háttérrel rendelkező, és egyben német nyelvi / kommunikációs nehézségekkel is küzdő fiatalok körében. Éppen ez az oka annak, hogy speciális felzárkóztató programjai keretében, az iskola kitüntetett szerepet szán az e területen való személyiségfejlesztő munkának.

Ugyanakkor azonban az is igaz, hogy az elmúlt évtizedben a teljes német oktatási rendszerben végbement egyfajta módszertani kultúraváltás. Ennek eredményként a korábban uralkodó frontális tanulást nagy arányban váltották fel a páros, illetve csoportos munkára épülő, aktív tanulói részvételt és folyamatos interakciót kívánó

² A Comparison of Different Pre-Vocational Curricula in Seven European Countries : Theoretical Perspectives and Policy Implications (by Roy Canning, Susanne Berger and Matthias Piltz). In: Fit for Business. Pre-Vocational Education in European Schools, Springer, 2012. 191-206 pp.

³ Uo. 193.o.

⁴ V.ö.: <http://www.educationscotland.gov.uk/thecurriculum/whatcanlearnersexpect/skillsforlearning.asp>

⁵ V.ö.: <http://www.scotland.gov.uk/Topics/People/Young-People/gettingitright/background>

⁶ V.ö.: The Standards for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland (<http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf>)

formák. Ez a tény spontán módon és önmagában együtt jár azzal, hogy Németországban még a leggyengébb tanulási eredményt felmutató fiatalok is általában magasabb szintű kommunikációs, személyes és szociális kompetenciával rendelkeznek, mint magyar kortársaik. Mindez persze nem jelenti automatikusan a kívánatos szintű önbizalom, önkontroll és pozitív önértékelés meglétét. Összességében és általánosságban tehát a célcsoport tagjai valószínűleg **több támogatást igényelnek** ezen a téren, **mint skóciai társaik, de kevesebbet, mint a** hasonló élethelyzetben lévő **magyar fiatalok**.

Lengyelország

Társadalmi és oktatási hagyományait tekintve a lengyel rendszer áll legközelebb a magyarhoz a partnerségen belül. A két ország hasonló kezdőpontról indult a rendszerváltás idején, ám az eltelt időben sok tekintetben eltérő utat járt be. A 2000-ben elkezdett oktatási reformok eredményeként erősödött a lengyel iskolarendszer komprehenzív jellege. Egy évvel meghosszabbították a mindenki számára közös képzés időtartamát, amelyen belül hat évre emelték az alapképességek fejlesztésére fordítható időt. A reform legfontosabb szerkezeti eleme egy új típusú, három évfolyamos felső tagozat kialakítása volt, amely egyúttal módszertani kultúraváltást is elindított. Az új tantervben a korábban jellemző enciklopédikus ismeretközpontúság helyett, az ismeretekkel egyenrangú helyet kapott a képességek – köztük a szociális kompetenciák – fejlesztése. A tantervi reformmal párhuzamosan újrafogalmazták a tanárokkal szembeni elvárásokat, s az országos hatókörű Pedagógus-továbbképző Intézet éveken keresztül számos programmal támogatta a megújulás folyamatát.⁷

A PISA vizsgálatok eredményei ma már visszaigazolják a lengyel reform sikerességét az alapképességek fejlesztése és a hátránykompenzáció terén. Ugyanakkor azonban az is igaz, hogy azon fiatalok körében, akik 15 éves koruk után a szakmatanulás felé fordulnak, kimutatható e képességek hanyatlása. Általánosságban feltételezhető, hogy a projekt célcsoportja Lengyelországban gyengébb személyes és szociális kompetenciákkal rendelkezik, mint a skóciai. Hiányaik hasonlóak lehetnek a német fiatalok hiányaihoz. Valószínű azonban, hogy **a hosszabb ideig tartó kompetenciaközpontú komprehenzív oktatás következtében előnyösebb helyzetben vannak a célcsoport magyar tagjainál.**

Magyarország

A másik három országhoz viszonyítva, Magyarországon sokkal töredezettebb a fejlődés íve az oktatásban. Az elmúlt húsz évben lényegében minden kormányváltással új reformok indultak, az előzőekkel nem harmonizáló elvek alapján. A legtöbb korábbi fejlesztés mára már csak emlék. Az oktatást terhelő problémák nem oldódtak meg, és az állandó újrakezdés következtében mára már a tanárok hite is megtört. A személyes és szociális kompetenciák erősítéséhez két nagy ívű program kapcsolódott az elmúlt évtizedben. A Sulinova Kht 2004 és 2008 között létrejött, 12 évfolyamot átfogó programcsomagjainak egyik a szociális kompetenciák fejlesztésére fókuszált. Több száz iskolában sikerrel próbálták ki, de – bár az elkészült anyagok az interneten még hozzáférhetőek⁸ –, nem került be a gyakorlatba, és támogatást sem kap. Hasonlóan szomorú sorsra jutott a 2003 és 2009 között megvalósult SZAKMA nevű, szakiskolai fejlesztési program⁹, amelyben szintén kiemelt cél volt a személyes és szociális kompetenciák fejlesztése – a szakmát tanuló fiatalok körében.

A ma érvényes új tantervek erősen ismeretközpontúak, kevés valódi teret engednek a személyiség iskolai fejlesztésének. A magyar iskolarendszer pedig, amelynek csak négy egységes osztálya van, az egyik legszelektívebb Európában. Mindez, a tankötelezettségi korhatár közelmúltban történt leszállításával együtt, azzal a következménnyel jár, hogy a szegény sorsú gyerekek jelentős része már kamaszkorában elindul egy zsákutca felé, amelyből alapvető kompetenciahiányaik miatt csak kevesen tudnak kikerülni. A szociális készségek, a tanulmányi eredményesség és a családi háttér közötti szoros összefüggést

⁷ http://www.oktatas.hu/koznevelas/projektek/tamop3110_oktatasiranyitas/projekthirek/lengyel_oktatasi_reformok

⁸ http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/4_szocialis/

⁹ http://szakma.nive.hu/letoltheto_anyagok/index.php

meggyőzően támasztják alá a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének kutatásai.¹⁰ Mindezek alapján Magyarországon **rendszer szinten valószínűsíthető a szükséges személyes és szociális készségek hiánya** a projekt célcsoportjában.

¹⁰ Ezzel összefüggésben lásd egyebek között:

Kasik László (2006): *A társas viselkedés, a tanulmányi teljesítmény és a tanulási-kulturális szokások összefüggése 13-16 éves korban*. In: Magyar Pedagógia 106. 3. szám, 231-258 o.

(http://www.magyarpedagogia.hu/document/Kasik_MP1063.pdf)

Zsolnai Anikó (2008): *A szociális készségek fejlődése és fejlesztése gyermekkorban*. In:

Iskolakultúra Online, 2 (2008) 119-140.o. (http://www.iskolakultura.hu/iol/iol2008_2_119-140.pdf)